

На секретний об'єкт «Дуга-2» майже повністю працював один енергоблок станції!

Минулого року ми надрукували розмову про цей об'єкт з полковником, який служив тут з 1994 року. А сьогодні бесідуємо з Володимиром Мусійцем, який був тут командиром у 1984—1988 роках.

Сканували територію США

— Володимире Федоровичу, ви 12 років служили у військовій частині, яка займалася, так би мовити, скануванням території США. Про Чорнобиль-2 уже чимало написано. Але іноді важко знайти істину. Бо про цей таємний об'єкт-містечко є і багато легенд. А ви очолювали його не один рік. Отже, яке його було призначення?

— Об'єкт 2999 (РЛС 30 5Н32) створений відповідно до постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 29 вересня 1969 р. По-військовому він називався Окремий радіотехнічний вузол загоризонтного виявлення стартів міжконтинентальних балістичних ракет СПРН (системи попередження про ракетний напад) у складі військ протиповітряної оборони. Ще його називали «Дуга-2» (на знімку). Він складався із двох центрів, у кожному з яких стояли антени великого розміру. Любеч-1 працював як передавальна позиція; Чорнобиль-2 — як приймальний центр станції загоризонтного виявлення стартів міжконтинентальних балістичних ракет з території США. Остання антена була заввишки понад 150 метрів і шириною 750 метрів. Стальні опорні труби мали товщину до 3 сантиметрів. Із Чернігівської області потужний короткохвильовий імпульс передавався в іоносферу, відбиваючись від неї, «накривав» США і повертався назад. Уже в Чорнобилі-2 унікальна антена вловлювала «побачене». Отак можна було зафіксувати старт балістичної ракети і передати інформацію на командний пункт СПРН для прийняття відповідного рішення.

— Коли ви у 1976 році прибули на об'єкт, він уже діяв?

— Ні. Я приїхав у вересні того року. Тоді ж уперше запрацював Чорнобиль-2. Система попередження про ракетний напад, як виявилось згодом, була недосконалою, вона потребувала доробки, тестування. Оскільки використовувалися короткі хвилі, то в ефірі виникли перешкоди, зокрема, в системі SOS, деяких інших передавачів і радіоприймачів, що працювали на коротких хвилях. Скарги йшли зі Скандинавських країн, Австрії тощо.

— Ви не зважали на ці протести?

— Ми вдосконалювали техніку. Адже Чорнобиль-2 мав не тільки антenu. Тут містилися командно-обчислювальний центр, приймальний центр, вузол зв'язку, ремонтно-перевірочна база (все це — три поверхи), станція оптимізації частотно-вузлових режимів, тилові служби, склади. Будівництво усього комплексу переважувало вартість окремого блока ЧАЕС.

— Нічого собі!

— У військових частинах, що обслуговували комплекс, служило понад 900 офіцерів та прапорщиків, до 2000 солда-

тів і сержантів. У військовому містечку Чорнобиль-2 було збудовано житло для сімей військовослужбовців, готель на 300 місць, гуртожиток на 600 місць, середня школа, дитсадок, магазин тощо. Всього тут мешкало десь до 5000 душ. У Любечі-1 був дещо менший житловий комплекс з відповідною інфраструктурою. У цьому містечку

у нашому напрямку. Однак, завдяки високому професіоналізму і детальному аналізу обстановки, здійсненому черговим офіцером підполковником Станіславом Петровим, виявили хибність цієї інформації, і вона не була передана на командний пункт СПРН. Наш об'єкт також не підтвердив цієї інформації.

— Які проблеми вирішували військові та науковці?

— Насамперед передачі коротких хвиль були відрегульовані так, щоб

офіційно увести у дію. До цього наші результати сканування території США вважалися пробними, «дослідними». На жаль, аварія на ЧАЕС усе це перекреслила.

Вибух на атомній

— Ви були свідком події 26 квітня 1986 року?

— Близько 3.00 тієї ночі мені зателефонував начальник особливого відділу і повідомив, що сталася аварія на станції. Через лічені хвилини я вже був у

ка голови Ради Міністрів СРСР Бориса Євдокимович Шербини, було скеровано 100 солдатів і 25 офіцерів для навантаження піску в мішки на Прип'ятський річковий вокзал. Потім на станцію прийшли два ешелони зі свинцем. Ми їх теж розвантажили. Як потім з'ясувалося, усе це не дало жодного ефекту. Свинець випаровувався, бо на зруйнованому блоці була температура вища за 1000 градусів.

— Ваше військове містечко евакуювали 27

— Ваша військова частина теж була евакуйована?

— Так, вона переїхала у Лютіж. Для подальшої охорони Чорнобиль-2 ми обладнали казарму у підземному приміщенні на 300 осіб. Тут облаштували кухню, туалети, душеві. В підземеллі радіаційний фон був у нормі. Лише для охорони майна спочатку залишилося 100 військових, а з 4 травня — 58. Уже 8 травня було закінчено вивезення основного майна військової частини.

— Як ви почувалися у ті дні?

— Ще 1 травня у військове містечко прибув начальник медслужби Київського військового округу генерал-майор Фадеєв та інші медики. Після перевірки отриманих мною доз опромінення (понад 60 рентген) вони дали письмовий припис про негайну госпіталізацію. У госпіталі разом зі мною помістили ще чимало офіцерів, які їздили до Прип'яті. Я пробув на лікуванні в госпіталі до 16 травня.

Ліквідація частини

— Яка подальша доля вашої військової частини?

— Нас згодом, через кілька днів, передислокували у Любеч-1. Офіцерам тут виділили житло, солдатів розмістили у казармах. У цьому містечку ми перебували до повного розформування військової частини — в серпні 1988 року.

— За Чорнобилем-2 ще хтось наглядав?

— Це робили військові з Любеча-1. Крім охорони, ми проводили його часткову дезактивацію. Однак промивання доріг, будинків, зняття дерну, вирубання кущів не дало потрібного ефекту. Радіація спочатку знижувалася, а потім знову відновлювалася. Також демонтували все коштовне обладнання. Після розформування нашої військової частини об'єкт Чорнобиль-2 прийняло виробниче об'єднання «Комбінат» за актом від 25 серпня 1988 року. У цьому документі стоїть і мій підпис: «Сдал: командир войсковой части 74939 В. Ф. Мусієць».

— Чи бували ви ще у цьому військовому містечку?

— Довелося сюди прийти через 20 років. Враження сумні. Все тут у неприкрашеному стані. В залишеному військовому містечку певний час працював цех з переробки кольорових металів. Адже їх дуже було багато у залишеному обладнанні, яке не змогли демонтувати.

— Ви підтримуєте ідею про демонтаж антени?

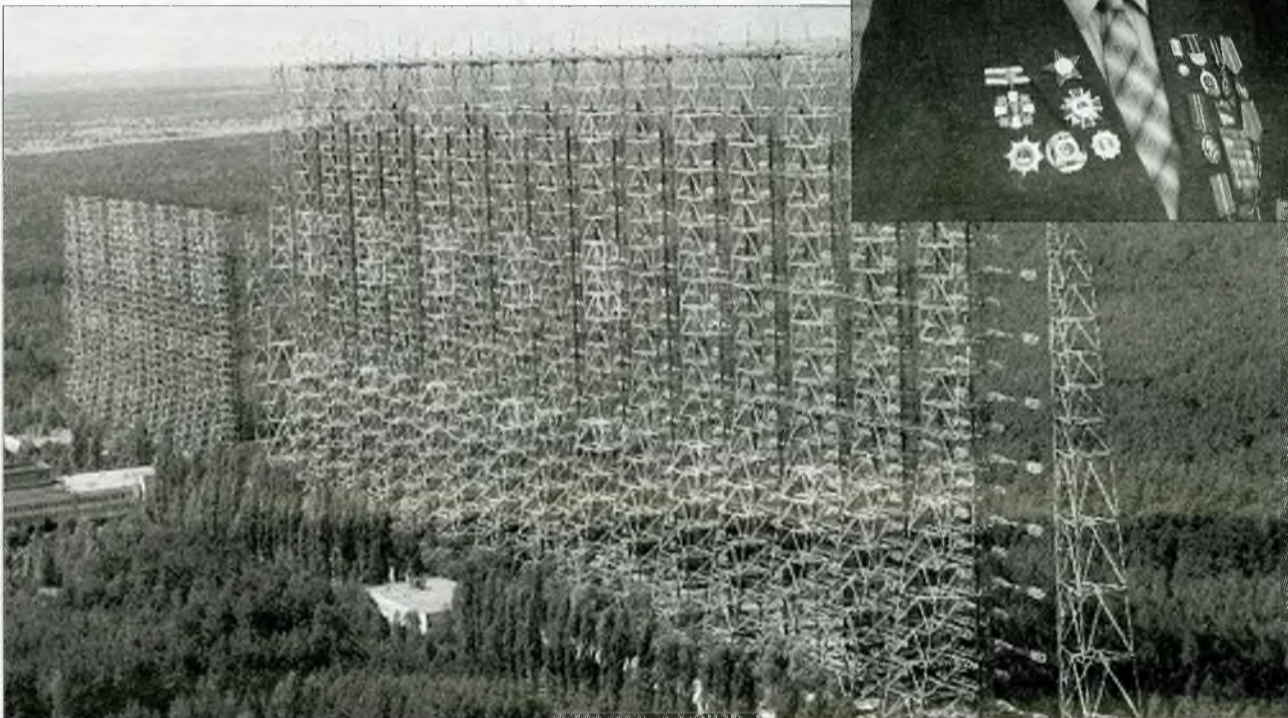
— Думаю, це буде важко. Вона побудована капітально. Та й для чого? Щоб отримати металобрухт, непридатний для використання через радіоактивність? Я підтримую ідею використання цих антен у наукових цілях. Крім того, їх можна зробити об'єктами туризму: на антені є оглядові майданчики, і з висоти 100 метрів відкривається дивовижна панорама.

Бесіду вів
Сергій ПАВЛЕНКО.
Чернігів.

Фото
з альбому В. МУСІЙЦЯ.

Із досьє «ГОЛОСУ УКРАЇНИ»

Володимир Федорович Мусієць (на знімку) народився 25 липня 1937 р. у с. Грибова Рудня Ріпкинського району Чернігівської області. Навчався у Гомельському військовому радіотехнічному училищі, Калінінській академії військ ППО. Служив у Семіпалатинську (під Карагандою), Серпухові та інших місцях у системі протиракетної та протикосмічної оборони ППО СРСР. У 1976 р. призначений начальником штабу військової частини 74939 (Чорнобиль-2). Командиром її був з 1984 по 1988 роки. Нагороджений орденом Червоної Зірки, багатьма медалями та іншими відзнаками. Ліквідатор аварії на ЧАЕС 1-ї категорії.

стояла військова частина 03354, підпорядкована Чорнобилі-2.

— Чому секретний об'єкт побудували біля ЧАЕС?

— Бо він споживав дуже багато електроенергії. Фактично на нього працював один блок АЕС.

Бойове чергування

— Як велося бойове чергування? Ви включали об'єкт раз на день чи на тиждень?

— Ні. Він діяв цілодобово. На чергування позмінно заступало до 40 військовослужбовців.

— Як ви дізнавалися, чи система діє, не дає збоїв?

— Американці заздалегідь попереджали про запуск «Шаттлів». І ось по них ми, так би мовити, й тренувалися. У відповідний момент промінь сканував старт «Шаттла», і ми його бачили тут, у Київській області. Так само фіксували запуски тренувальних ракет у Карибському морі. Основна мета об'єкта — виявлення запуску балістичних ракет із США у напрямку СРСР.

— А були такі випадки?

— Ні. Щоправда, в липні 1983 р. на командному пункті космічної системи виявлення пусків ракет з території США була сформована помилкова інформація про масовий старт ракет

вони не заважали роботі інших радіостанцій. Складніше було «обійти» полярне сяйво. Воно робило дуже серйозні викривлення, відбивало наш промінь. Тому прикомандировані науковці шукали рішення, як вийти з цієї ситуації.

— Коли ви стали командиром військової частини, вам підпорядковувалися і гарнізон Любеч-1?

— Так. Це був єдиний комплекс, що підпорядковувався мені. Від Чорнобиля-2 до Любеч-1 було прокладено чотири 64-кілометрові кабелі для управління. З командного вузла ми передавали наказ — якої сили передавати імпульс-промінь. Ми могли задіяти і 10, і 25 передавачів. Залежно від завдання.

— Кажуть, на об'єкті стояли одні з перших радянських комп'ютерів?

— Це були передові на той час обчислювальні машини. Їх ми мали вісім. Деякі з них займали по два великі зали. Ця апаратура переробляла всі отримані дані. Водночас приймачі, інше обладнання треба було охолоджувати від перегріву — тому діяла система охолодження під кожним поверхом.

— Чорнобиль-2, як відомо, не був повністю уведений в експлуатацію?

— Так, ми здійснювали чергування, експлуатацію комплексу, але тільки у вересні 1986 р. його мали

дорозі на Прип'ять. При виїзді на дорогу Чорнобиль-Прип'ять поміряли радіацію — 0,3 рентгена на годину. Потім, під'їжджаючи до станції, раз по раз міряли радіацію. Біля знака «Вимпел» вона була 10 рентгенів на годину, трохи далі — 80, біля мосту — 10, на ганку міськвиконкому — 0,2—0,4 р/год. Потім я на прохання керівництва міста Прип'ять разом із начальником хімзахисту з 6.00 до 11.00 провів радіаційну розвідку в місті та окрузі. У центрі радіація була 0,5—1,0 рентген на годину, на річковому вокзалі, пляжі — 1,0, радіозаводі — до 5,0, станції Янів — 6,0, складі мазуту — 20, біля ідальні працівників будівництва, за 400—500 метрів від реактора з підвітряного боку, — 100—110 р/год. Об 11.00 я наказав вимкнути апаратуру Чорнобиля-2. Про це доповів своєму керівництву. А о 12.00 я зібрав усіх підлеглих офіцерів у клубі і доповів про обстановку, наказав закрити містечко, зачинити всі вікна, двері, нікого не випускати на двір. Потім знову поїхав у Прип'ять, де брав участь у нарадах з ліквідації аварії.

— Ваша військова частина теж була відряджена до ЧАЕС?

— Так, зранку 27 квітня мною, на виконання розпорядження голови комісії з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС заступни-

квітня — разом з прип'ятчанами?

— Ми, за дозволом Шербини та клопотанням начальника хімвійськ МО СРСР генерал-полковника Пікалова, виїжджали через кілька годин після них, о 21.45. Під'їхали автобуси, і всіх цивільних вивезли на військову навчальну базу в Лютіж. Усі офіцери, прапорщики, солдати залишилися на місці. Невдовзі, через високу радіацію у Прип'яті, в містечко Чорнобиль-2 переїхали близько 500 відповідальних осіб, у тому числі 40 академіків. Мені довелося навіть відкликати деяких цивільних для забезпечення їхнього побуту. Жив у нашому військовому містечку до 5 травня і голова комісії з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС Б. Є. Шербина.

Щодня групи офіцерів і солдатів виїжджали у Прип'ять на станцію Янів у супроводі дозиметристів. Однак 2 травня і в Чорнобилі-2 стало жити небезпечно. Вітер подув з ЧАЕС прямо на південь.

— Тобто, до цієї дати Київ ще не зазнав значного впливу радіації?

— Столиці справді пощастило, що до 2 травня, коли були найнебезпечніші викиди радіації, вітер дув на захід і північ. Радіаційний фон тоді ще був у нормі. Але після травневих свят ситуація змінилася...